

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

SUVREMENOST JEDNOG ANTIČKOG IMPERATIVA

26. međunarodni teološki simpozij
Katoličkoga bogoslovnog fakulteta
Sveučilišta u Splitu

17. ožujka 2021.

Velika dvorana Centralnoga bogoslovnog sjemeništa
Zrinsko-Frankopanska 19, 1. kat

Dekan:

prof. dr. sc. Mladen Parlov

Povjerenstvo za organiziranje znanstveno-teoloških simpozija:

izv. prof. dr. sc. Josip Dukić, predsjednik

prof. dr. sc. Ante Vučković, član

prof. dr. sc. Jadranka Garmaz, član

doc. dr. sc. Domagoj Runje, član

Ana Peroš, dipl. theol., član

prof. dr. sc. Hans Mendl,

Teološki fakultet, Sveučilište u Passau, Njemačka, vanjski član

prof. dr. sc. Zbigniew S. Formella,

Papinsko salezijansko sveučilište, Rim, Italija, vanjski član

prof. dr. sc. Stanko Gerjolj,

Teološki fakultet, Sveučilišta u Ljubljani, Slovenija, vanjski član

Sažetak s talijanskog preveo:

prof. dr. sc. Mladen Parlov

Sažetke s engleskog prevela i tekst uredila:

Ana Peroš, dipl. theol.

Održavanje simpozija pripomogli su:

Splitsko-makarska nadbiskupija

Franjevačka provincija Presvetoga Otkupitelja

Sveučilište u Splitu

Kontakt:

tel.: 021/308-322

e-mail: aperos@kbfs-st.hr

www.kbfs.unist.hr

Grafička priprema:

Paola Jukić, dipl. ing.

Katolička izdavačka kuća i časopis Crkva u svijetu

e-mail: cus@kbfs-st.hr

www.crkvausvijetu.hr

Sadržaj

izv. prof. dr. sc. Daniel Miščin

Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu

Izazov praktičnosti antičke filozofije u misli Pierrea Hadota 5

izv. prof. dr. sc. Johannes Panhofer

Institut za praktičnu teologiju, Sveučilište u Innsbrucku

Daje li religija zdravlje? Rezultati empirijske psihologije religije..... 6

prof. dr. sc. Stanko Gerjolj

Teološki fakultet, Sveučilište u Ljubljani

Gešalt pedagogija – skrb za samoga sebe kao dodirna točka

teološkog i psihološkog obrazovanja..... 7

prof. dr. sc. Zbigniew Szczepan Formella

Institut psihologije, Fakultet obrazovnih znanosti,

Papinsko sveučilište Salesiana, Rim

Mladi danas: između potrebe za autonomijom (skrb za samoga sebe) i potrebe za pripadanjem (skrb za druge). Neki psiho-formativni vidovi .. 8

prof. dr. sc. Anđelko Domazet

Katolički bogoslovni fakultet, Sveučilište u Splitu

Gdje je nestala duša? Pleoaje za upotrebu pojma “duša” u vremenu antropološke krize 10

izv. prof. dr. sc. Irena Sever Globan

Odjel za komunikologiju, Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb

Postavljanje granica i asertivnost u interpersonalnoj komunikaciji kao oblik skrbi o samima sebi..... 11

dr. sc. Sanda Smoljo-Dobrovoljski

Katolički bogoslovni fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Skrb za svoju vulnerabilnost i rezilijentnost u vrijeme pandemije COVID-19..... 13

dr. sc. Mijo Nikić

Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu

Skrb za samoga sebe - narcizam?..... 15

dr. sc. Boris Vidović

Katolički bogoslovni fakultet, Sveučilište u Splitu

Smisao kao skrb za samoga sebe.....16

prof. dr. sc. Goran Kardum

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu

Za što skrbi psihologija? Za sebe ili za dušu?17

prof. dr. sc. Jadranka Garmaz i doc. dr. sc. Mihael Prović

Katolički bogoslovni fakultet, Sveučilište u Splitu

**Skrb za samoga sebe i religioznost u formiranju identiteta
i zadovoljstva životom kod mladih18**

prof. dr. sc. Boris Maleš i izv. prof. dr. sc. Josip Dukić

Kineziološki fakultet, Sveučilište u Splitu

Katolički bogoslovni fakultet, Sveučilište u Splitu

**Trening kandidata za pomorske diverzante između skrbi za sebe
i drugih izazova20**

doc. dr. sc. Emanuel Petrov i lic. theol. Šimun Markulin

Katolički bogoslovni fakultet, Sveučilište u Splitu

**Transcedentno iskustvo samoga sebe u vrijeme pandemije
COVID-19.....22**

izv. prof. dr. sc. Marijo Volarević

Katolički bogoslovni fakultet, Sveučilište u Splitu

**Žena od antičkog imperativa “skrbi za sebe” do etičkog “skrbi
za drugoga”: feministički i kršćanski pogled24**

lic. pedag., lic. theol. Jenko Bulić

Katolički bogoslovni fakultet, Sveučilište u Splitu

Skrb o samome sebi? Tradicionalne vrijednosti i individualizam.26

Izazov praktičnosti antičke filozofije u misli Pierrea Hadota

izv. prof. dr. sc. Daniel Miščin

Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Sveučilište u Zagrebu

Promatrajući temeljnu misao francuskog filozofa Pierrea Hadota (1922.–2010.) u svjetlu Heideggerova uvjerenja kako ozbiljan mislilac može misliti samo jednu misao, jasno je što je Hadotova glavna ideja: antička filozofija u svojoj je biti usmjerena k praktičnoj svrsi, tj. oplemenjivanju (vlastita) života. U tom kontekstu, osobito kod stoika i epikurejaca, filozofija je u eminentnom smislu “skrb za sebe”. Razvijajući svoju misao u dijalogu s Hadotovim opusom, autor razmatra mogućnost obnove modernog razumijevanja filozofije i prevladavanja njezine krize, i to upravo na tragu antičkog razumijevanja filozofije kao “skrbi za sebe”.

Ključne riječi: Hadot, filozofija, stoicizam, suvremenost, kriza.

Daniel Miščin, izvanredni je profesor na Fakultetu filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Predaje kolegije: metafizika, filozofska hermeneutika, estetika i retorika. Do sada je objavio pet knjiga i četrdesetak znanstvenih članaka u domaćim i međunarodnim znanstvenim časopisima.

Daje li religija zdravlje?

Rezultati empirijske psihologije religije

izv. prof. dr. sc. Johannes Panhofer

Institut za praktičnu teologiju

Sveučilište u Innsbrucku

Putem skrbi o sebi želi se upoznati svoje potrebe i čuvati svoje tjelesno i duševno zdravlje. Jesu li religija i duhovnost izvori (mentalnog) zdravlja i osobnog dobrostanja ili pak čine rizik, kontroverzno je pitanje. Jednostrana individualna iskustva i ideološka rovovska bitka oblikuju raspravu. Rad postavlja raspravu na "objektivan" temelj donoseći činjenične rezultate različitih studija. Time iznova otkrivena iscjeliteljska snaga religije i duhovnosti postaje vidljiva. Usto potrebna je pažnja i određeni kriteriji kako bi religija razvila svoju iscjeliteljsku snagu. Međutim, istraživanja jasno pokazuju kako nisu sve religioznosti iste! Temeljni je čimbenik kada, gdje i zašto religija ima konstruktivan ili destruktivan učinak.

Ključne riječi: religijska psihologija, duševno zdravlje, resursi, ljekoviti čimbenici, čimbenici rizika.

Johannes Panhofer, rođen 1962. u Linzu, Austrija. Završio je studij teologije i kombinirani studij filozofije, obrazovanja i psihologije u Linzu, Tübingenu i Innsbrucku 1982. Od 1996. registriran je kao psihoterapeut za integrativnu geštalt terapiju – psihoterapiju u privatnoj praksi. Od 1992. predaje na Institutu za praktičnu teologiju Sveučilišta u Innsbrucku. 2002. doktorirao je na temu "Slušati što Duh govori Crkvama. Recepcija modela vodstva prema kan. 517 § 2 – empirijsko-teološki pristup". Trenutno je na habilitacijskom projektu "Biti kršćanin u globaliziranom svijetu" i predavač je na Sveučilištu Dunav Krems i Sveučilištu Brixen.

Geštalt pedagogija – skrb za samoga sebe kao dodirna točka teološkog i psihološkog obrazovanja

prof. dr. sc. Stanko Gerjolj

Teološki fakultet, Sveučilište u Ljubljani

U širem smislu, sve su znanstvene discipline ukorijenjene u teologiji, koja na taj način predstavlja svojevrsnu "alma mater" znanosti kao takve. Istodobno uočavamo, da povijest poznaje raznoliku dinamiku relacija između teologije i drugih znanosti, posebno onih povezanih s čovjekom. U dinamici odnosa između teologije i psihologije prije nekoliko desetljeća rodila se kršćanska geštalt pedagogija koja se sustavno nadovezuje na biblijsku antropologiju i kršćansku tradiciju, uzimajući u obzir i koristeći brojne ključne zakonitosti različitih psiholoških smjerova. U središte svog istraživanja i rada geštalt pedagogija stavlja istog čovjeka kao teologija i (posebice humanistička) psihologija. Kod oba vida to je čovjek koji žudi za spasenjem i traži poglede koje će mu ispuniti i osmisliti život. Moć komplementarnosti vidimo u činjenici da teologija i geštalt pedagogija smisao ljudskog života i rada ne vide u zatvaranju u sebe, nego u otvaranju prema bližnjima i Bogu. Iako geštalt pedagogija aktivira uglavnom ljudske resurse za prevladavanje životnih izazova i stoga koristi mnoge terapijske elemente, što ih, naravno, preventivno stavlja u službu integriranih obrazovnih procesa, uvijek je svjesna da samo teologija može otvoriti put do posljednjeg smisla života.

Ključne riječi: geštalt pedagogija, teologija, psihologija, čovjek, obrazovanje.

Stanko Gerjolj studirao je teologiju na Teološkom fakultetu u Ljubljani, a magisterij (1982.) i doktorat (1986.) završio na Teološkom fakultetu Sveučilišta u Innsbrucku. Istodobno s poslijediplomskim studijem teologije, upisao je pedagogiju i psihologiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Innsbrucku. Također je završio ovaj studij s doktoratom (1995.). Dodatno se usavršavao iz geštalt pedagogije, a od 2001. radi kao trener i supervizor u Institutu za integrativnu geštalt pedagogiju u Grazu (Austrija) i Društvu za kršćansku geštalt pedagogiju u Sloveniji. Nekoliko je mandata predsjedavao Udrugom instituta i društva za integrativnu geštalt pedagogiju na europskoj razini (www.gestaltpedagogika.rkc.si).

Nakon studija teologije radio je kao kapelan i pastor, sudjelovao u osnivanju Biskupijske klasične gimnazije u Šentvidu iznad Ljubljane i ondje dvije godine vodio savjetodavnu službu. Tri godine bio je ravnatelj Studentskog doma Vincencij u Ljubljani. Na Teološkom fakultetu u Ljubljani zaposlen je od 1996. godine. 2008.–2012. imenovan je članom Stručnog vijeća Republike Slovenije za opće obrazovanje.

Uz nekoliko monografija i znanstvenih članaka, (prvi je) autor vjerskih udžbenika koji su namijenjeni učenicima vjeronauka od 6. do 9. stupnja obveznog obrazovanja, a koriste ih i neke prekogranične gimnazije. Između 2007. i 2014. predavao je kao gostujući profesor na Katoličkom pedagoškom fakultetu (Catholic University College) u Grazu u Austriji. Znanstvenu i istraživačku djelatnost usavršavao je na Sveučilištu Niagara (2004.) i Boston Collegeu (2014.) u SAD-u.

Mladi danas: između potrebe za autonomijom (skrb za samoga sebe) i potrebe za pripadanjem (skrb za druge). Neki psiho-formativni vidovi

prof. dr. sc. Zbigniew Szczepan Formella

Institut psihologije, Fakultet obrazovnih znanosti
Papinsko sveučilište Salesiana, Rim

O mladima bismo trebali razgovarati sa samim mladima. Osnivač izviđaštva Robert Baden-Powell često je odraslima koji su željeli znati nešto o mladima preporučivao da "pitaju dječaka", odnosno da ih izravno pitaju što misle o sebi. Nema sumnje kako je za govor o mladima doista važno znati stajalište mladih. Istodobno, čini se značajnim i razmišljanje odrasloga koji je godinama zauzet znanstvenim istraživanjem problema koji se odnose na mlade te se nalazi u izravnom radu s mladima. Na temelju ove dvije pretpostavke koje počivaju na trajnoj suradnji prikladne teorije i svakodnevne odgojne prakse, pokušat ću predstaviti svoj doprinos u psiho-pedagoškom ključu.

Usredotočio sam se na dobnu skupinu između 18 i 25 godina, što je tipična skupina za sveučilišno razdoblje ili početak profesionalne aktivnosti za one koji ne idu akademskim putem. U tom se razdoblju uočavaju dva relevantna područja proučavanja i svakodnevne zauzetosti: razvoj osobne autonomije i izbor društvene pripadnosti.

Govor koji se odnosi na autonomiju značajan je za svaku mladu osobu koja gradi vlastiti osobni identitet, duboko uronjen u krugove pripadnosti (obitelj, škola/posao, prijatelji). Ekološka teorijska perspektiva, koju je predložio U. Bronfenbrenner, pomaže nam da ne zanemarimo utjecaj vanjske dimenzije povezan sa srednjim, mikro i kronosustavom u proučavanju stvarnosti mladih. Njima se danas pridodaje, budući da je snažno prisutan, tehnosustav, odnosno svi problemi povezani s utjecajem tehnološkog i virtualnog svijeta. Čini nam se da trajno ostaje valjano pitanje koje si postavlja mlada osoba: *jesam li zaista ja taj koji idem u potragu za svojim identitetom i svojim zvanjem ili sam "izmanipuliran" od vanjskog svijeta, koji mi govori što, kako i gdje treba biti ili učiniti?*

Slično tome, postaje relevantan govor o socijalizaciji ili društvenoj pripadnosti. Ne brinu nas dva radikalna izbora na ovome području, naime, takozvana "anarhija" koja odbacuje konstruktivno sudjelovanje u društvenoj zajednici te ovisnost o drugima koja se može odabrati ili nametnuti mladoj osobi. Takvi suprotni stavovi zahtijevaju specifična i višedimenzionalna istraživanja. U ovom sam

radu odlučio istražiti mlade ljude koji se nalaze u položaju da postanu značajne odrasle osobe u našem društvu, ali ih istodobno "ometaju" određeni uvjeti: produženje akademskog puta, mala mogućnost ekonomske autonomije, "prejaka" afektivna povezanost unutar obitelji, nesigurnost i emocionalna krhkost, nedovoljna pripremljenost za suočavanje s poteškoćama (otpornost), vrijednosni, duhovni i odnosni "konzumerizam" i još neki drugi. Pitamo se: je li u svemu tome mlada osoba potpomognuta u svojoj autonomiji svjesnog, djelotvornog i trajnog izbora? S tim u vezi, pokušat ću odgovoriti priopćenjem nekih ideja proizišlih iz mojih istraživanja i promišljanja o današnjem svijetu mladih.

Zbigniew Szczepan Formella profesor je psihologije obrazovanja na Papinskom salezijanskom sveučilištu u Rimu od 2002., a od 2007. pročelnik je Odjela psihologije na istome učilištu. Doktorirao je 2007. na Sveučilištu Nikole Kopernika u Toruńu u Poljskoj na temu: "Kršćanske odgojne vrijednosti u izviđaštvu u Poljskoj, nakon socijalne revolucije 1980." Područje njegova znanstvenog istraživanja su psiho-obrazovna pitanja mladih i o toj je temi objavio više knjiga i članaka.

Gdje je nestala duša? Pledoaje za upotrebu pojma “duša” u vremenu antropološke krize

prof. dr. sc. Anđelko Domazet

Katolički bogoslovni fakultet
Sveučilište u Splitu

U ovom radu polazimo od tvrdnje kako današnje filozofske rasprave o slici čovjeka (antropologija) stoje pod snažnim utjecajem prirodoznanstvenog mišljenja. Posljednjih desetljeća u filozofiji duha prevladava fizikalizam koji se oslanja na uspjehe modernih prirodnih znanosti. Iz toga zatim proizlazi stav da je potrebno odbaciti neke bitne vidove slike čovjeka, poglavito one koji se tiču čovjekova odnosa prema transcendenciji, kao i njegove sposobnosti za etičko djelovanje. U današnjem kulturnom i znanstvenom kontekstu izgubio se svaki trag onome što smo stoljećima u kulturnoj povijesti, u povijesti religija, u filozofiji i teologiji nazivali imenom “duša”. Pojam “duša” nije više predmet studijskog izučavanja, tek je još retorička ili pjesnička figura, riječ kojoj se pridaje puka simbolička vrijednost u popisu uhodanih pobožnih izraza religioznog jezika.

U prvom djelu rada koji nosi naslov “Sudbina duše u doba znanosti” pratit ćemo progresivno iščeznuće pojma duše u filozofiji, psihologiji i neuroznanostima.

U drugom i glavnom dijelu rada pod naslovom “Ponovno misliti dušu u kulturi prožetoj znanstvenim duhom” pokušat ćemo ukazati na potrebu reaktualizacije i rehabilitacije pojma duše s ciljem da se nadiđe scijentistička vizija stvarnosti i antropološki redukcionizam.

Svrha ovog rada sastoji se u jednom sažetom prikazu aktualnosti zaboravljenog pojma ljudske duše, kao i pokušaju da se taj pojam učini razumljivim suvremenom čovjeku u kontekstu prirodoznanstvene slike svijeta. Pojam ljudske duše i danas može biti “prijenosnik” cjelovite i smislene vizije kršćanske slike čovjeka.

Ključne riječi: ljudska duša u filozofiji i psihologiji, ljudska duša u neuroznanostima, teološki pojam duše, pojam “duša” i prirodoznanstvena slika svijeta.

Anđelko Domazet rođen je 1962. u Splitu. Franjevac je i član Provincije Presvetog Otkupitelja sa sjedištem u Splitu. Poslijediplomske studije iz fundamentalne teologije završio je na Teološkom fakultetu Papinskog sveučilišta Gregoriana u Rimu. Na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Splitu od 1999. predaje različite kolegije iz fundamentalne i dogmatske teologije. Na istom Fakultetu je obnašao funkciju dekana od 2015.–2018. Objavio je tri znanstvene knjige i više desetaka znanstvenih i stručnih članaka. Težište je njegova istraživanja odnos između vjere i kulture u ozračju današnjih društvenih i religijskih preobrazbi.

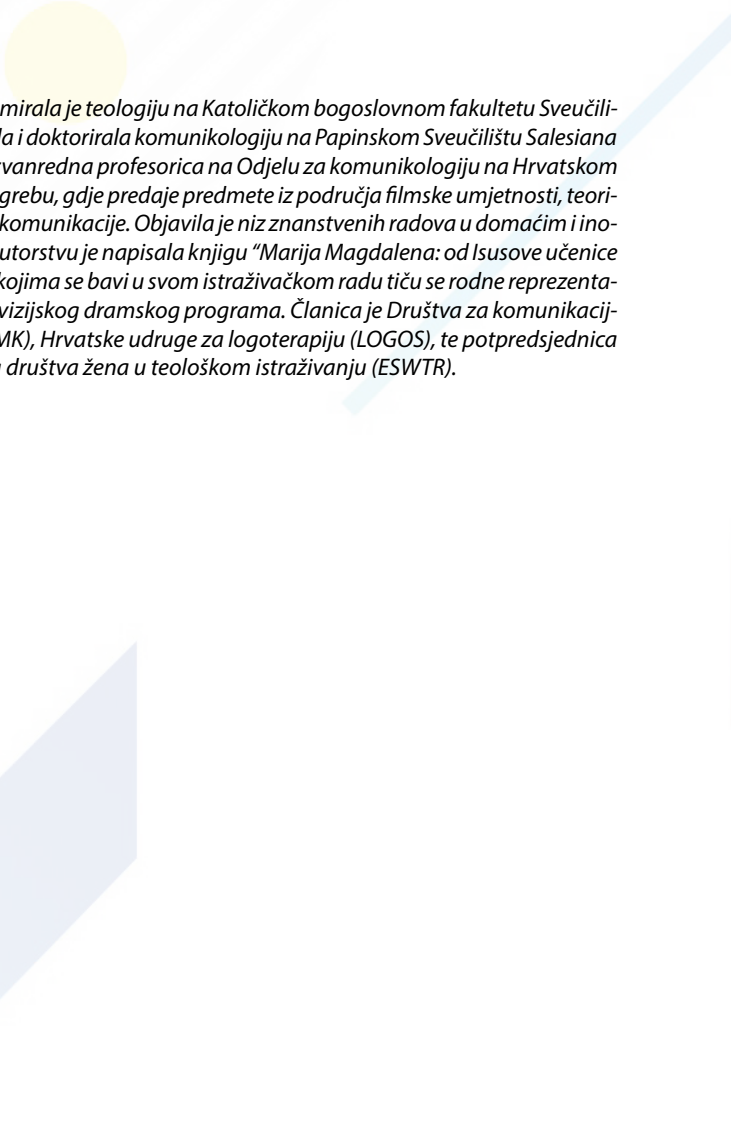
Postavljanje granica i asertivnost u interpersonalnoj komunikaciji kao oblik skrbi o samima sebi

izv. prof. dr. sc. Irena Sever Globan

Odjel za komunikologiju
Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb

Briga i skrb o sebi podrazumijevaju zdravu ljubav prema samome sebi, a ona se očituje kroz upoznavanje i prihvaćanje samoga sebe, vlastitih želja i potreba te mogućnosti da te želje i potrebe sebi priznamo, te ih ispravno komuniciramo drugima. Upravo se u tom procesu oblikuje ono što nazivamo osobnim granicama koje možemo definirati kao unutarnji prostor u kojem završam ja, a počinje netko drugi. One nam ukazuju na ono za što smo odgovorni, što ulazi u naš "posjed", te isto tako pomažu nam definirati i što naš posjed nije tj. za što nismo odgovorni. Osobne granice pomažu nam da definiramo naš osobni identitet, integritet, bliske odnose i stvaranje osjećaja sigurnosti. One se uče već od najranijeg djetinstva, a kakve će granice biti (zdrave, porozne ili rigidne) uvelike ovisi o tome jesu li naši roditelji/skrbnici znali komunicirati vlastite granice te jesu li poštivali naš osobni integritet, potrebe i neslaganja. Prepoznavanje, postavljanje i komuniciranje osobnih granica imaju i svoj biblijski temelj: Isus nas poučava da ljubimo svoje bližnje kao sebe same, on sam postavlja granice te ne komunicira sa svima na isti način: ne odgovara svima na pitanja, ne liječi sve ljude, ne ulazi u tuđi prostor ukoliko mu to netko ne dozvoli niti ne dopušta svima da mu se približe; bez obzira na to što ga ljudi zovu i trebaju, kada je umoran, on odlazi i povlači se u osamu; podučava nas da moramo moći reći i "da" i "ne". Ipak, među današnjim vjernicima nerijetko nam se čini da se Isusova poruka o ljubavi prema sebi i razvijanju vlastitih granica te mogućnosti da nekome uskratimo sebe, svoje vrijeme, svoj novac i kažemo "ne" – drugim riječima da postavljamo granice i asertivno komuniciramo – poistovjećuju sa sebičnošću. Ovim izlaganjem želi se stoga svratiti pažnja na važnost prepoznavanja i prihvaćanja vlastitih granica kao oblika ljubavi i skrbi prema sebi i drugima, definirati što su granice, kako se razvijaju, koja je razlika između "zdravih" i "bolesnih" granica, kako nam postavljanje osobnih granica može pomoći u izgradnji boljih interpersonalnih odnosa te kako se ideja o granicama uklapa u kršćansku antropologiju. U tom kontekstu progovorit će se i o asertivnosti kao komunikacijskoj vještini kojom komuniciramo osobne granice na ispravan i zdrav – neagresivan, neosuđujući i nereaktivan – način.

Ključne riječi: osobne granice, asertivnost, interpersonalni odnosi, integritet, odgovornost, Bog i granice.

Irena Sever Globan diplomirala je teologiju na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, te diplomirala i doktorirala komunikologiju na Papinskom Sveučilištu Salesiana u Rimu. Zaposlena je kao izvanredna profesorica na Odjelu za komunikologiju na Hrvatskom katoličkom sveučilištu u Zagrebu, gdje predaje predmete iz područja filmske umjetnosti, teorije medija i interpersonalne komunikacije. Objavila je niz znanstvenih radova u domaćim i inozemnim časopisima. U koautorstvu je napisala knjigu "Marija Magdalena: od Isusove učenice do filmske bludnice". Teme kojima se bavi u svom istraživačkom radu tiču se rodne reprezentacije u medijima, filma i televizijskog dramskog programa. Članica je Društva za komunikaciju i medijsku kulturu (DKMK), Hrvatske udruge za logoterapiju (LOGOS), te potpredsjednica hrvatske sekcije Europskog društva žena u teološkom istraživanju (ESWTR).

Skrb za svoju vulnerabilnost i rezilijentnost u vrijeme pandemije COVID-19

dr. sc. Sanda Smoljo-Dobrovoljski

Katolički bogoslovni fakultet
Sveučilište u Zagrebu

Vrijeme pandemije COVID-19 možemo opisati kao vrijeme neočekivanog, intenzivnog stresa uslijed kojeg su na vrh ledenog brijega isplivale čovjekova ranjivost i psihološka (ne)otpornost. Produžena emocionalna neizvjesnost, nedovoljno znanje o tijeku, mutacijama i konsekvencama bolesti u kombinaciji sa socijalnim, duhovnim, ekonomskim ograničenjima utjecale su na čovjekovo doživljavanje sebe i okoline te percepciju da se živi u vremenu stabilne nestabilnosti. U tim okolnosti čovjek ima osjećaj gubitka kontrole što ga čini posebno osjetljivim, a njegov psihološki odgovor na gubitak osjećaja kontrole može biti prilika za rast ili regresiju. Drugim riječima, bolna emocionalna iskustva mogu biti mjesta rasta i novog pristupa skrbi o sebi, ili suprotno, mjesto blokade i odustanja od vlastitog života.

U ovom radu cilj je istražiti kako i zašto osoba, prihvaćajući svoju ranjivost kao inherentni dio svoga bića, uspijeva ojačati svoj psihološki aparat i pri tome povećati svoju otpornost, te koji su to čimbenici intrapsihički i interpersonalni koji doprinose jačanju tjelesnog i mentalnog imuniteta. S druge strane, istražiti će se dinamike koje utječu na neprihvatanje vlastite ranjivosti što može izroditi u ranjenost, a iz ranjenosti mogu nastati mnoga oboljenja ne samo tjelesna nego i psihološko-duhovna. Prepoznavanje je neuralgičnih točaka funkcioniranja ljudske psihe potrebno kako bi se potaknulo pojedinca da osvijesti i prepozna odgovornost – ljudsku i kršćansku za skrb o sebi. U završenom dijelu rada nastoji se ukazati kako vrijeme pandemije može postati vrijeme zrelijeg propitivanja, pronalaska novih prioriteta, kontakta sa svojom nutrinom, koji mogu biti dobri pokazatelji psihičkog i duhovnog zdravlja u budućnosti. U tom smislu bi kondicional zapadnog svijeta (npr. ako/kad se steknu uvjeti) trebao postati imperativ usmjeren na skrb za svoju ranjivost i otpornost “sad i ovdje”, a ne u iščekivanju završetka pandemije i njezinih posljedica.

Ključne riječi: pandemija COVID-19, stres, vulnerabilnost, rezilijentnost, integracija.

Sanda Smoljo-Dobrovoljski rođena je 2. siječnja 1982. u Sarajevu. Završila je studij teologije na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Sarajevu. Doktorat iz dubinske psihologije obranila je 2015. na Papinskom sveučilištu Gregoriana u Rimu, na temu "Utjecaj katoličkog identiteta na razvoj kršćanske intersubjektivnosti unutar dinamike katoličkog para". Praktični dio studija iz kliničke psihologije pohađala je u Centru za savjetovanje pri Institutu za Psihologiju na Papinskom sveučilištu Gregoriana u Rimu. Stažiranje iz psihijatrije obavila je u psihijatrijskoj ustanovi Villa Giuseppina u Rimu. Od 2014. godine obnaša dužnost voditeljice Centra za savjetovanje Vrhbosanske nadbiskupije u BiH. Od akademske godine 2019./2020. radi na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu kao poslijedoktorand na katedri Filozofije, na kojoj predaje psihološke predmete. Od 2015. godine je vanjski suradnik na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Univerziteta u Sarajevu. Predavala je na Teološko-katehetskom institutu u Mostaru, Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu, Hrvatskom katoličkom sveučilištu u Zagrebu, Teološko-filozofskom institutu Družbe Isusove u Zagrebu. Stručni je suradnik Ureda za brak i obitelj Vrhbosanske nadbiskupije te koordinator projekata obiteljskog pastoralu u VN. Član je nekoliko društava i povjerenstava: Povjerenstva za pripravu Sinode Vrhbosanske Nadbiskupije, Vijeća za obitelj Biskupske konferencije BiH, Hrvatskog društva za znanost i umjetnost BiH, Europskog društva za katoličku teologiju, te član Instituta za grupnu analizu u Zagrebu.

Skrb za samoga sebe - narcizam?

dr. sc. Mijo Nikić

Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Sveučilište u Zagrebu

Autor najprije tumači i razlikuje pojmove autentične skrbi za sebe, koja je prihvatljiva i pohvalna, te narcizma, koji je patološka pojava. Obrazložena je tvrdnja da je malo onih koji istinski skrbe za sebe i koji odabiru najbolji put vlastitog ostvarenja. To je zbog toga što sebe dobro ne poznaju i što zanemaruju svoju duhovnu dimenziju, odnosno najjaču moć koju imaju, a to je moć samotranscendencije, kao i sposobnost da vjeruju, nadaju se i nesebično ljube Boga i ljude. U nastavku članka autor iznosi tezu da narcis zapravo ne voli sebe. On u stvarnosti mrzi sebe, a zaljubljen je u oklop grandioznosti kojim se zaogrnuo da sakrije negativnu predodžbu sebe i veliki osjećaj manje vrijednosti i nemoći koji ga muči i progoni u podsvijesti. Na koncu autor donosi psihodinamiku narcističke ličnosti te daje smjernice integralne psihoterapije narcističkog poremećaja ličnosti.

Mijo Nikić, isusovac, rođen je 1953. u Gornjem Zoviku (BIH). Završio studij filozofije i teologije u Zagrebu. Magistrirao dubinsku psihologiju na Papinskom sveučilištu Gregoriana u Rimu, a 2002. godine obranio je doktorsku disertaciju na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu: *"Slika Boga u novim religijskim pokretima"*. Od 1992.–2020. predavao je na Fakultetu filozofije i religijskih znanosti predmete: psihologiju, psihologiju religije i povijest religija. Na teološkom institutu DI (studij teologije) predaje eshatologiju, mariologiju i teološku antropologiju. Objavio je više članaka u raznim časopisima. Sudjeluje na domaćim i međunarodnim simpozijima. Urednik je više zbornika: *"Novi religiozni pokreti"* (1997.), *"Reinkarnacija i/ili uskrснуće"* (1998.), *"Vjera i zdravlje"* (2006). Objavio je knjige: *"Slika Boga u vjerskim sljedbama i novim religijskim pokretima"* (2003.), *"Psihologija obitelji"* (2004.), *"Očima psihologa teologa"* (2015.) te tri knjižice: *"Kako vjerom nadvladati strah"* (2005.); *"Krive i prave slike Boga"* (2006.) i *"Biblijska psihoterapija"* (2017.). Održava duhovne vježbe za svećenike i časne sestre te psihološko-duhovne seminare za menadžere o ulozi duhovnosti u upravljanju stresom. Predsjednik je Zaklade biskup Josip Lang koja se brine za stare, nemoćne i siromašne osobe. Bio je član Međunarodne teološke komisije za ispitivanje fenomena Međugorja.

Smisao kao skrb za samoga sebe

dr. sc. Boris Vidović

Katolički bogoslovni fakultet
Sveučilište u Splitu

Jedno od snažnih obilježja našeg doba jest i individualizam, kao obilježje zapadne kulture i duha vremena koje u središte interesa stavlja pojedinca. Tako je osim samog društva koje je usmjereno kako bi osiguralo prava pojedincu, i na taj način stavilo pojedinca u centar svoga djelovanja, i sam pojedinac postao samome sebi centar svijeta. Razumljiv je to preokret nakon što je pojedinac dugo vremena bio u službi velikih ideologija, u kojima nije bio važan on, nego viši interesi za koje je nerijetko bio žrtvovan.

Okrenutost samome sebi ili skrb za sebe, ima svoje i pozitivne i negativne aspekte. Pozitivni su aspekti svakako veća svijest o vrijednosti svakog ljudskog života i pravo pojedinca da donosi odabire za vlastiti život, dok su negativni aspekti sve veća prisutnost psihičkih smetnji poput onih depresivnih i anksioznih, kao i sve veća usamljeost. Ono što se pojavljuje kao stanovita nelogičnost jest pitanje: kako je moguće da čovjek, sa sve većim pravima i mogućnostima, i sve većom brigom za samoga sebe, kao rezultat te brige ima negativne posljedice?

Ono što može biti razlog povećane prisutnosti psihičkih smetnji jest što često briga za sebe postane sama sebi svrhom. U takvoj radikalnoj okrenutosti prema sebi iz vida se gubi smisao same skrbi za sebe: zašto se skrbiti, koji je smisao, gdje su drugi u toj skrbi? Egzistencijalnom analizom dolazimo do dubljih pitanja odnosa skrbi za sebe i smisla vlastitog postojanja, a odgovor na to pitanje značajno utječe na psihičko stanje pojedinca.

Ključne riječi: smisao, egzistencijalna analiza, anksioznost, depresija, usamljenost.

Boris Vidović rođen je u Sarajevu 1972., gdje je završio osnovnu i srednju školu. U Zagrebu je 1998. diplomirao filozofiju i religijsku kulturu na Filozofskom fakultetu Družbe Isusove, a u Splitu je 2000. diplomirao teologiju na Katoličkom bogoslovnom fakultetu, kada je i zaređen za svećenika Splitsko-makarske nadbiskupije. Licencijat iz psihologije postigao je 2007. u Rimu, a 2018. doktorirao je iz psihologije na Papinskom salezijanskom sveučilištu. Područje rada je egzistencijalna analiza i logoterapija te psihologija religije.

Za što skrbi psihologija? Za sebe ili za dušu?

prof. dr. sc. Goran Kardum

Odsjek za psihologiju
Filozofski fakultet
Sveučilište u Splitu

Suvremena psihologija kao znanost i struka poziva se na svoje začetak u drugoj polovici 19. stoljeća kada sukladno kretanjima u drugim znanostima, posebno u području prirodoslovlja, dolazi do ekspanzije znanstvene metodologije u obliku eksperimenata i operacionalizacije pojmova, u okviru empirijskih istraživanja. Od toga vremena do danas razvile su se različite struje i škole psihologije, koje su tijekom 20. stoljeća pokušavale dati odgovore na temeljna pitanja o predmetu psihologije, što se odražavalo i na sadržaj definicije što je to psihologija uopće. Iz divergencije predmeta i definicija psihologije proizlazile su metodologije koje su se izmjenjivale kao modni trendovi na postolju dominacije jednih nad drugima, kako bi onima unutar i onima izvan psihologije, pokazali kako je to bolje, nego nešto drugo. U tom procesu bavljenja sobom, psihologijske škole i pravci producirali su zadivljujući broj pojmova poput self, ego, superego, ja, ti, nad ja, person, um, kognicija, emocije, osobine ličnosti i dr. Na taj način, u tom procesu sve se više istiskivao pojam duše koji je u osvit eksperimentalne i znanstvene psihologije imao i strukovno određenje kako se takvog pojma psihologija, napokon, uopće treba odreći. Paradoksalno, uz navedeni proces stvaranja psihologije bez duše, škole i pravci psihologije 20. i 21. stoljeća koriste u svojim teorijskim postavkama pojmove koji se nedvojbeno dotiču temeljnih antropoloških pitanja, te pripadaju filozofijskim i/ili religijskim pravcima koji su daleko stariji od vremena početka suvremene znanstvene psihologije.

Goran Kardum redoviti je profesor Odsjeka za psihologiju, Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu gdje sudjeluje u nastavi iz područja psihologije odgoja i obrazovanja, razvojne psihologije i metodoloških predmeta. Osim obveznih predmeta, pokrenuo je i dva izborna kolegija Psihologija religioznosti i Psihologija stanja svijesti. Osim rada na Filozofskom fakultetu, bio je zaposlen na Katedri za neuroznanost Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu, a također je radio pri Laboratoriju za kliničku neuroznanost gdje je i doktorirao iz područja stanja svijesti tj. povezanosti kognicije i procesa spavanja. Objavio je veći broj radova indeksiranim u recentnim znanstvenim bazama i platformama WoS, Current Contents i Scopus (Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-5766-361X>).

Skrb za samoga sebe i religioznost u formiranju identiteta i zadovoljstva životom kod mladih

prof. dr. sc. Jadranka Garmaz

Katolički bogoslovni fakultet
Sveučilište u Splitu

doc. dr. sc. Mihael Prović

Katolički bogoslovni fakultet
Sveučilište u Splitu

Vrijeme adolescencije i mladosti je posebno životno razdoblje u kojem svaki pojedinac prelazi iz faze djetinjstva u jedno novo razdoblje skrbi za sebe u kojoj dolazi do formacije identiteta. U tom novom razdoblju, zbog novih iskustava, svaka osoba nanovo formira osobnu ljestvicu vrednota u koju se uključuje i područje religioznosti sa vlastitim vrednotama i normama ponašanja. Autori u prvom dijelu rada opisuju nekoliko vidova skrbi o sebi te religiozni život adolescenata i mladih. Drugi dio rada posvećen je formaciji (religioznog) identiteta pod genetsko-biološkim i socio-kulturnim uvjetovanostima. Treći dio rada govori o zadovoljstvu životom adolescenata i mladih pod utjecajem religioznog života. Prema istraživanjima religioznosti adolescenata i mladih (Marčinko i Vuletić-Mujkić) zaključuje se kako su mladima najvažnija područja u procjeni kvalitete života: zdravlje, obitelj, religija i vjera. Autori prikazuju kako neke dimenzije religioznosti (duhovnost, obredi, ritualna dimenzija i utjecaj vjere na ponašanje), utječu na formaciju (religioznog) identiteta i osjećaja zadovoljstva životom.

Ključne riječi: adolescenti i mladi, skrb za sebe, formacija identiteta, religioznost, zadovoljstvo životom.

Jadranka Garmaz rođena je 1974. u Koprnu kod Šibenika. Na Teološkom fakultetu Sveučilišta u Innsbrucku promovirana je u doktoricu teologije 2002. Od ak. g. 2003./2004. radi na Katedri katehetike i religijske pedagogije KBF-a u Splitu, od 2008. pročelnica je navedene Katedre, gdje je 2018. izabrana u zvanje redovitog profesora. Napisala je i uredila, u koautorstvu, više znanstvenih knjiga i zbornika, domaćih i međunarodnih, te je autorica više znanstvenih članaka iz područja religiozne pedagogije i katehetike. Organizatorica je i suvoditeljica međunarodnih seminara Tematski centrirane interakcije na KBF-u u Splitu (od 2015. do danas), te je pokrenula više programa cjeloživotnog učenja, od kojih se jedan izvodi u suradnji s Teo-

loškim fakultetom Sveučilišta u Ljubljani. Članica je više vijeća, uredništva časopisa, međunarodnih organizacija te međunarodnog istraživačkog programa komunikativne teologije, istraživačkog klastera "Kulturelle Begegnungen – kulturelle Konflikte" Sveučilišta u Innsbrucku. Udana je i majka troje djece.

Mihael Prović svećenik je Splitsko-makarske nadbiskupije. Doktorirao je u lipnju 2014. godine u Rimu na Papinskom salezijanskom sveučilištu na Fakultetu odgojnih znanosti, specijalizacijom iz pastorala mladih i katehetike. Nastavnik je na KBF-u u Splitu od 2009. godine, gdje trenutno djeluje kao docent, na Katedri religiozne pedagogije i katehetike. Uža specijalnost djelovanja mu je: vjerski odgoj djece i predadolescenata, vjerski odgoj mladih, te vjerski odgoj darovite djece i djece s teškoćama u razvoju. Bavi se i proučavanjem kulturne baštine splitske prvostolnice, istražujući katedralne kapelnike i njihov glazbeni opus sačuvan u različitim arhivima, poput Glazbenog arhiva splitske prvostolnice. Producent je nekoliko nosača zvuka poput "Sacrae cantiones" katedralnog kapelnika Ivana Marka Lukačića. Sudionik je više međunarodnih i domaćih simpozija te autor nekoliko znanstvenih članaka.

Trening kandidata za pomorske diverzante između skrbi za sebe i drugih izazova

prof. dr. sc. Boris Maleš

Kineziološki fakultet
Sveučilište u Splitu

izv. prof. dr. sc. Josip Dukić

Katolički bogoslovni fakultet
Sveučilište u Splitu

U ovom radu analiziraju se kineziološki aspekti specijalnog vojnog treninga, te mogući doprinos različitih oblika motivacije uspješnom završetku temeljne obuke za pomorske komandose Hrvatske ratne mornarice. Utvrđene su statistički značajne pozitivne promjene u svim primijenjenim varijablama za procjenu funkcionalno-motoričkih sposobnosti i morfoloških osobina nastalih pod utjecajem posebno programiranog transformacijskog postupaka koji je sastavni dio temeljne obuke elitnog dijela specijalnih snaga. Intervjuom provoditelja obuke utvrđeno je da su polaznici obuke motivirani na različite načine, a prvenstveno stvaranjem ozračja zajedništva, odanosti grupi, požrtvornosti, uzajamne pomoći, domoljublja, samopouzdanja, povjerenja u kolege i opremu, te u konačnici vjere i pouzdanja u Božju providnost.

Ključne riječi: pomorski komandosi, vojna obuka, motivacija, zajedništvo, vjera.

Boris Maleš rođen je 21. ožujka 1967. u Kupresu u kojem je završio osnovnu i srednju školu. Dragovoljac je Domovinskog rata i pripadnik specijalnih postrojbi OS RH od rujna 1991. do srpnja 2003. godine. Diplomirao je 1992. na Fakultetu prirodoslovno-matematičkih znanosti i odgojnih područja Sveučilišta u Splitu. Na Fakultetu za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu 1999. stekao je magisterij znanosti, a 2002. doktorira na Kineziološkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od 2003. u stalnom je radnom odnosu na Fakultetu prirodoslovno-matematičkih znanosti i kineziologije Sveučilišta u Splitu gdje je od 2004. do 2006. obnašao dužnost pročelnika Zavoda za kineziologiju. Na Kineziološkom fakultetu Sveučilišta u Splitu bio je prodekan za razvoj i poslovnu politiku od 2008. do 2010., te dekan u dva mandata od 2010. do 2014. godine. Dužnost prorektora za studente, studentski standard i studentski sport Sveučilišta u Splitu obnašao je od 2014. do 2017. godine. Trenutno je na Kineziološkom fakultetu Sveuč-

lišta u Splitu zaposlen na radnom mjestu redovitog profesora u trajnom zvanju. Od 1999. do 2002. glavni je istraživač na projektu MORH: "Utvrđivanje antropoloških obilježja i efikasnost programiranih kinezioloških tretmana na kvalitativne i kvantitativne promjene ročnih vojnika HRM". Jedan je od istraživača na znanstvenom projektu MZOS RH "Antropološki modeli u sportu". Glavni je istraživač na projektu MZOS RH "Laboratorijski mjerni instrumenti u kineziologiji". Urednik je četiri međunarodne konferencije u području Kineziologije. Kao pročelnik, prodekan, dekan i prorektor, te član mnogih povjerenstava na više akademskih razina, sudjelovao je u različitim aktivnostima i izradi mnogih dokumenta u sustavu znanosti i visokog obrazovanja.

Josip Dukić rođen je 19. ožujka 1968. u Košutama pored Trilja. Osmogodišnje školovanje završio je 1982. godine u OŠ Trilj, a srednjoškolsko u Splitu 1986. u Srednjoj školi za spremanje svećenika. Filozofsko-teološki studij završio je 1992. na Teologiji u Splitu (Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu). Na Fakultetu crkvene povijesti i kulturnih dobara pri Papinskom sveučilištu Gregorijana u Rimu je magistrirao 2000., a potom i doktorirao 2008. godine. Tema magistarskog i doktorskog rada su starokršćanski natpisi iz Salone. Za boravka u Rimu, 2004., završio je i Vatikansku školu za paleografiju, diplomatiku i arhivistiku. Nakon povratka u domovinu preuzeo je službu knjižničara u Nadbiskupskome sjemeništu u Splitu (Knjižnica Don Ivana Paštrića). Od akad. god. 2005./2006. je počeo predavati crkvenu povijest na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Splitu. Na istom učilištu 2006. je izabran u suradničko zvanje asistenta, 2010. u suradničko zvanje višeg asistenta, 2012. u znanstveno-nastavno zvanje docenta, a 2017. u znanstveno-nastavno zvanje izvanrednog profesora. Na istom fakultetu obavlja službu prodekana za znanost, pročelnik je Katedre crkvene povijesti te utemeljitelj i voditelj Centra za epigrafička, paleografska i povijesno-teološka istraživanja Don Frane Bulić.

Transcendentno iskustvo samoga sebe u vrijeme pandemije COVID-19

doc. dr. sc. Emanuel Petrov

Katolički bogoslovni fakultet
Sveučilište u Splitu

lic. theol. Šimun Markulin

Katolički bogoslovni fakultet
Sveučilište u Splitu

Čovjek je transcendentno biće koje je u slobodi i ljubavi sposobno iskusiti Otajstvo – Boga koji samoga sebe daruje i samopriopćuje se u duhu konkretnog vremena. Njemački teolog Karl Rahner ističe da Presveto Trojstvo susreće "homo religiosus", kako u povijesnoj dimenziji njegova postojanja i temeljnim antropološkim iskustvima, tako i u transcendentalnoj dimenziji. To znači da je spasenje milosni Božji zahvat poradi povijesnog čovjeka koji je po svojoj naravi transcendentalni subjekt. Stoga je govor o stvarnosti spasenja čovjeka i njegovoj istinskoj egzistenciji interpretacija transcendentalnog u duhu dotičnog vremena.

Pandemija virusa COVID-19 neposredno je utjecala na cijelo čovječanstvo, pa tako i na čovjekovo transcendentno iskustvo samoga sebe; na konkretnog čovjeka u njegovom postojanju i na njegov odnos i dijalog sa svijetom i Bogom. Svakodnevni ljudski život dramatično se promijenio, pri čemu se razotkrila ranjivost ljudske vrste. Reagiranje na aktualnu krizu odnosno krize traži da razumijemo da je sve povezano, kako i naglašava papa Franjo u svojoj socijalnoj enciklici "Laudato si". Potrebno je ponovno uspostaviti harmoniju odnosa, preuzimajući odgovornost za druge u kontekstu etike zajedničke odgovornosti (briga za dostojanstvo ljudske osobe, opće dobro, povlašteno opredjeljenje za siromašne, opća namjena dobara, solidarnost, supsidijarnost, briga za naš zajednički dom...). Čovjek mora "kontemplirati" i "suosjećati" stvarnost oko sebe. Samo se tako kriza može pretvoriti u "prigodu" da svaki čovjek iskusi i spozna sebe kao transcendentni Božji dar, što i jest konačni cilj Božjeg samopriopćenja i u pandemijskoj sadašnjosti "anonimnih kršćana".

Ključne riječi: transcendentno iskustvo, Karl Rahner, pandemija COVID-19, čovjek, harmonija odnosa, spasenje.

Emanuel Petrov je rođen 1976. godine u Zavidovićima. Filozofsko-teološki studij je završio na Vrhbosanskoj visokoj teološkoj školi u Sarajevu i Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Splitu. Za svećenika Splitsko-makarske nadbiskupije zaređen je 2001. godine u splitskoj prvostolnici. Na Katoličkom teološkom fakultetu Sveučilišta Leopold-Franzens u Innsbrucku u Austriji 2008. godine obranio je doktorsku disertaciju na temu "Sakramenti u djelima Ivana Pavla II." te stekao naslov doktora teologije. Nakon završenog studija je službovao kao župnik u Kaštel Sućurcu, a potom do danas župnik na Priku u Omišu.

Od ak. godine 2015/16. zaposlen je na Katedri dogmatskog bogoslovlja na KBF-u u Splitu. Posebno se bavi proučavanjem teologije Ivana Pavla II., teološkom antropologijom i pneumatologijom. Koncem 2019. godine izabran je u znanstveno zvanje docenta, a od 2020. godine vrši službu pročelnika Katedre dogmatskog bogoslovlja pri istom fakultetu.

Šimun Markulin je svećenik Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja sa sjedištem u Splitu. Završio je Filozofsko-teološki studij na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Splitu, gdje je diplomirao 2012. Tijekom pastoralnog djelovanja u Kninu predavao je katolički vjeronauk, a stručni ispit za vjeroučitelja položio je 2014. Poslijediplomski studij nastavio je na Alfonzijanskoj akademiji u Rimu, gdje je 2017. postigao licencijat iz moralne teologije "La teoria del gender – sfida antropologica" i nastavio s pisanjem doktorske teze. Od 2018. asistent je na Katedri moralnog bogoslovlja splitskog KBF-a. Predaje predmete iz posebne moralne teologije, a njegov posebni interes je proučavanje dostojanstva ljudske osobe, braka i obitelji. Član je više vijeća i voditelj projekta "Baština i identitet moliškohrvatskih zajednica". Uredio je monografiju "Zauvijek okrunjena. Zapisi o Gospinim jubilejima" (Sinj, 2020.). Suraduje u pastoralu i moderator je trajne formacije za članove splitske franjevačke provincije.

Žena od antičkog imperativa “skrbi za sebe” do etičkog “skrbi za drugoga”: feministički i kršćanski pogled

izv. prof. dr. sc. Marijo Volarević

Katolički bogoslovni fakultet
Sveučilište u Splitu

Počevši već od stare Antike i glasovite Aristotelove definicije žene (“femina est mas occasionatus”) kao nepotpunog muškaraca, žena je od stare antike sve do modernog doba bila građanka drugog reda. Zbog svojega spola smatrala se fizički, moralno, intelektualno inferiornijom naspram muškarcu koji je bio nositelj svih moralnih vrlina dok je žena bila moralno nedovoljno snažna, štoviše smatrala se grešnicom i onom koja je bila glavna kušnja muškarčevim moralnim vrlinama. Zbog njene isključenosti iz svih javnih događanja upitno je je li antički etički imperativ “skrbi za sebe” uključivao i ženu. Zorno nam to i pokazuje primjer razgovora između Sokrata i Alkibijada. Sokrat kao mudar čovjek ima zadatak da pozove ljude da se brinu za sami sebe, za svoju dušu radi vrline. Tako Sokrat s jedne strane slijedi božanski zahtjev, a s druge služi “polisu” učeći građane da se brinu za sebe, za vlastiti imetak, uči ih i odgovornosti za “polis”. Sokrat daje do znanja Alkibijadu kako mladići moraju naučiti sami sebe voditi prije nego što postanu upravitelji “polisa” i voditelji njegovih stanovnika. Upravo zbog svoje manjkavosti i nemogućnosti ostvarenja moralnih vrlina žena nije mogla aktivno sudjelovati u obnašanju političkih poslova. Antički imperativ “skrbi za sebe” za ženu je tek oživio u moderno doba pojavom emancipacijskih pokreta i nastankom feminizma. Dugogodišnjom borbom za svoja prava žena je uspjela “skrbiti se za sebe”, ali zadnjih pola stoljeća, osobito među radikalnijim feminističkim skupinama, zaboravila je na brigu i skrb za drugog. To su primijetile pojedine feministkinje 80-tih godina 20. st. poput Carol Gilligan, Nel Noddings, Sare Rudic i druge koje sve više stavljaju naglasak na “etiku brige za drugoga”. Danas ovaj vid etičkog imperativa skoro da je zaboravljen u feminističkim krugovima i vrlo malo se spominje. Ova vrsta etike dosta je bliska i kršćanskim promišljanjima o ženi i njenoj ulozi u društvu. Osobito se može vidjeti u “novom feminizmu” Ivana Pavla II. kao i promišljanjima njegovih nasljednika.

Ključne riječi: antika, skrbi za sebe, žena, muškarac, društvena sfera, privatna sfera, etika brige za drugoga, feminizam, novi feminizam.

Marijo Volarević pročelnik je katedre Moralnog bogoslovlja na KBF-u Splitu. Svećenik je Split-sko-makarske nadbiskupije. Doktorat iz moralne teologije postigao je na Papinskom Sveučilištu Lateran u Rimu na Institutu moralne teologije Alfonsiana 2010. Od tada predaje KBF-u Splitu gdje je nositelj kolegija Socijalnog nauka Crkve. Uže područje znanstvenog istraživanja vezano je za socijalni nauk Crkve, feminizam, rodnu ideologiju, bračnu i obiteljsku antropologiju. Upravo na te teme napisan je doktorat, knjiga i više znanstvenih članaka, te je održao više predavanja na međunarodnim i domaćim znanstvenim simpozijima. Također je bio gost predavač na KBF-u Zagrebu na poslijediplomskom studiju.

Skrb o samome sebi? Tradicionalne vrijednosti i individualizam

lic. pedagog., lic. theol. Jenko Bulić

Katolički bogoslovni fakultet
Sveučilište u Splitu

U radu se tematizira percepcija stvarne slike o sebi i istinskih čovjekovih potreba u kontekstu vremena i ozračja individualizacije uz konkretne smjernice pravodobnog odgoja i edukacije mladog čovjeka, kako bi kreirao zdrav odnos prema sebi nasuprot idejama i ponudama koje odgojni milje pruža. Problemiziraju se stav i postavke tradicionalnih vrijednosti u formaciji čovjeka kao poticaja ili spoticaja u sazrijevanju na svim razinama. Navode se pogreške u odgojno-obrazovnom procesu koje dovode do krivog shvaćanja i odbacivanja tradicije i odvođenja u potpuni individualizam, otuđenje, asocijalnost i u konačnosti, nezadovoljstvo sa životom. Propituje se kako uopće približiti tradicionalne vrijednosti kao duhovno didaktičko sredstvo u pedagoškom procesu, a da osoba ne odluta u potpunu individualnost, zatvorenost, sebičnost i bezličnost naspram svijeta i osobne budućnosti i daljnje perspektive.

Glavne riječi: odgoj, formacija, edukacija, briga, skrb, pažnja, nesebičnost, sebičnost, egoizam, individualizam, otuđenje, distanca, strah, tradicija, običaj, formalizam, površnost, uhodanost, didaktika, perspektiva.

Jenko Bulić rođen je 1971. u Splitu. Teološki fakultet završio je u Splitu. Na Papinskom Sveučilištu Salesiana diplomirao je i magistrirao je 2005. Nakon toga nastavlja specijalizaciju Teologija odgoja na Papinskom Lateranskom Sveučilištu, gdje je upisao i doktorat.

Od 2010.–2011. asistent je na Katedri Religiozne pedagogije i katehetike KBF-a u Splitu. Duhovnik je studenata laika na istom fakultetu i njihov pedagoški voditelj.

Vršio je službe predstojnika Ureda za odgoj i pastoral mladih i ureda za pedagogiju i pastoral duhovnih zvanja, te službu rektora Nadbiskupskog sjemeništa u Splitu.

Predmet i područje znanstveno-pedagoškog istraživanja su: obiteljska pedagogija, pedagogija škole, pedagoško praćenje adolescenata i mladih, pedagogija religije. U navedenim sferama držao je niz stručno-pedagoških predavanja nastavnicima osnovnih i srednjih škola u Splitu, Šibeniku, predavanja, tribine, okrugle stolove iz područja obiteljske pedagogije roditeljima, te religiozne pedagogije i katehetike svećenicima i vjeroučiteljima Splitsko-makarske, Zadarske, Hvarske i drugih biskupija.

Član je brojih vijeća: Vijeća HBK za mlade, Vijeća HBK za pedagošku formaciju zvanja zvanja, član Prezbiterskog i Pastoralnog vijeća Splitsko-makarske nadbiskupije, član Vijeća za borbu protiv ovisnosti i maloljetničke delikvencije u poglavarstvu Grada Splita i drugih.